

μικρός ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

6

ΠΗΤΕΡ ΝΙΟΥΕΛ

Η Εξεγερση
της Βορκουτα

ΠΗΤΕΡ ΝΙΟΥΕΛ

η εξέγερση της βορκούτα

Μετάφραση: Έλενα Κοσμίδου

μικρός

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Η Εξέγερση τής Βορκούτα
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Έλενα Κοσμίδου
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Ζωοδόχου Πηγής 17 Αθήνα
τηλ. 36.39.980

copyright για την ελληνική μετάφραση ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Η Βορκούτα απέχει σιδηροδρομικώς απ' τή Μόσχα περίπου 1.000 χιλιόμετρα. Βρίσκεται μέσα ακριβώς στην Αρκτική παράλληλο, στη ζώνη τής τ ο ύ ν τ ρ α ς και 400 χιλιόμετρα νότια τού νησιού Νόβαγια-Ζέμλια. Ο ποταμός Βορκούτα είναι ο δεξιός παραπόταμος τού Πεκόρα, ενός πολύ μεγαλύτερου και μακρύτερου ποταμού, ο οποίος εκβάλλει βόρεια, στά στενά Γιουγκκόρσκι.

Η πόλη τής Βορκούτα βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα βόρεια τού ποταμού. Ανήκει στη λεγόμενη Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία τού Κόμι, στό βορειότερο άκρο τής Ρώσικης Ομοσπονδίας Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.

Πρός τή νότια και ανατολική πλευρά τού ποταμού Βορκούτα βρίσκονται οι βορειότερες κορυφές τών Ουραλιών. Καί μακρύτερα προς τήν ανατολή, οι ελάχιστα ανεπτυγμένες, σχεδόν ακατοίκητες εκτάσεις τής βόρειας Σιβηρίας. Η Βορκούτα δέν έχει διέξοδο προς τή θάλασσα — δηλαδή στη θάλασσα Μπάρεντς — η οποία, έτσι κι αλλιώς, είναι παγωμένη δέκα μήνες τό χρόνο. Η πόλη, παρόλα αυτά, συνδέεται μέ τόν έξω κόσμο μέ

μιά σιδηροδρομική γραμμή, η οποία στη διάρκεια του "Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου", του 1941 - 45, συνδεόταν με τη γραμμή Αρκανγκέλσκ - Βολόγκυτα, στη κατεύθυνση του Κότλας.

Εξαιτίας της μεγάλης απόστασης της βορειοανατολικής πλευράς της Ρώσικης Σ.Ο.Σ.Δ. από τον Ατλαντικό ωκεανό, με τα ζεστά του ρεύματα του Γκάλφ Στρήμ, το κλίμα εκεί είναι πολύ πιο βαρύ από την βορειοδυτική περιοχή στη χερσόνησο Κόλα. Πράγματι, η δριμύτητα του κλίματος αυξάνεται όσο προχωράμε βορειοανατολικότερα, από τη Βολόγκυτα για τον Πεκόρα, και από τον Πεκόρα για τη Βορκούτα.

Ούτε δένδρα ούτε θάμνοι αναπτύσσονται στην τούντρα. Στη διάρκεια των δυο καλοκαιρινών μηνών, δηλαδή του Ιούλη και του Αυγούστου, ο πάγος λιώνει σε μερικά μέτρα βάθος και το έδαφος γίνεται λασπώδες και βαλτώδες. Και όπως είναι φυσικό, οι μύγες και τα κουνούπια επιτίθενται σε κάθε ζωντανό πλάσμα. Στις αρχές του Σεπτεμβρη, ξαναδημιουργείται ο πάγος κι αρχίζουν οι ατέλειωτες πολικές νύχτες. Για μία ακόμη φορά, η Βορκούτα γίνεται μία μαύρη, παγωμένη Κόλαση. Πράγματι, όταν ο Ισπανός επαναστάτης στρατηγός Βαλεντίνος Γκονζάλεθ, μεταφέρθηκε εκεί τό Γενάρη του 1946, είπε ότι το βαρόμετρο έδειχνε -85°C. Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι αδύνατο να κυκλοφορήσει κανείς έξω, γιατί ή θά πρέπει να είναι τελείως καλυμμένος, ή θά πρέπει να κόψει τα παγωμένα χέρια και πόδια του. Αυτό συνέβηκε πολλές φορές! Κανένας δεν μπορεί να επιβιώσει μόνος του όταν οι σφοδρές χιονοθύελλες σαρώνουν την τούντρα. Για περισσότερες από 100 μέρες, ο Κχάνοβεϋ, ο "άνεμος των ανέ-

μων" κτυπάει απ' όλες τις μεριές τήν παγωμένη έρημο τής Κόλασης.

Όταν οι σύμβουλοι τού τσάρου Νικόλαου τού Α', τού πρότειναν νά μετατρέψει τις περιοχές γύρω από τούς ποταμούς Πεκόρα και Βορκούτα σέ σωφρονιστικές αποικίες για πολιτικούς κρατούμενους, αυτός ζήτησε νά τού κάνουν μιá έκθεση αναφορικά μέ τις συνθήκες που επικρατούσαν εκεί' αλλά μετά από πολλή σκέψη αποφάσισε ότι ήταν "αδύνατο νά απαιτήσεις από οποιονδήποτε άνθρωπο νά ζήσει εκεί". Κανείς άλλος, εκτός από μερικούς βοσκούς ταρανδων και κυνηγούς από τή φυλή τών Νέντζι, δέν θά μπορούσε νά ζήσει ή νά δουλέψει εκεί μέ τή θέλησή του, είπε ο τσάρος.

Αλλά ο τσάρος Νικόλαος δέν ήξερε τί βρισκόταν κάτω από τήν παγωμένη έρημο τού λεκανοπέδιου Πεκόρα, και τό βόρειο τμήμα τού ποταμού Βορκούτα. Όμως ο τσάρος Ιωσήφ Στάλιν, Μέγας και Σοφός Αρχηγός Πασών τών Ρωσιών, ήξερε.

Όλα άρχισαν στά 1929, όταν μιá ρώσικη αποστολή πήγε στή βορειότερη περιοχή τής τότε Αυτόνομης Επαρχίας Κόμι. Εργαζόταν κάτω από τήν αιγίδα τής GPU, η οποία αργότερα έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στήν περιοχή που αναφέρεται σάν Ούκχτα - Πεκόρα. Η αποστολή γύρισε στή βάση της φέρνοντας εκτενή στοιχεία για πετρέλαιο και κάρβουνο. Είχε ανακαλύψει στήν περιοχή τού ποταμού Πεκόρα τήν ύπαρξη ενός "πετρελαιοφόρου κοιτάσματος" τεράστιων διαστάσεων. Μεταγενέστερες αποστολές, στή διάρκεια τού πρώτου πενταετούς προγράμματος, ανακάλυψαν αποθέματα γαιάνθρακα σέ βάθος τριάντα πόντων στήν απέ-

ραντη περιοχή τής Ούκχτα - Πεκόρα. Καί στό Λένινγκραντ χρειάζονταν κάρβουνο. Φυσικά, ο λαός υποχρεώθηκε νά σκάψει γιά νά τό βγάλει. Σ' αυτή τήν περίπτωση οι "κολασμένοι" εξαναγκάστηκαν νά μοχθήσουν. Τό 1932, η Σοβιετική κυβέρνηση ίδρυσε τό τράστ τής Ούκχτα - Πεκόρα. Τήν ίδια εποχή, η Πολική Επιτροπή τής Ακαδημίας Επιστημών τής Σοβιετικής Ένωσης άρχισε τήν επεξεργασία ενός λεπτομερούς σχεδίου γιά τή μετατροπή τής περιοχής σέ βιομηχανική περιφέρεια καί ζώνη ορυχείων, καί σέ βάση προμήθειας καυσίμων γιά τίς βιομηχανίες τού Λένινγκραντ. Τό Σχέδιο όριζε ότι ο αριθμός τών κατοίκων τής περιοχής, οι οποίοι ήταν λιγότεροι από 50.000 εκείνη τήν εποχή, θά αυξάνονταν σέ 168.000 κατά τό 1942, καί σέ πάνω από 500.000 κατά τό 1947. Πρώτα, οι εργασίες θάπρεπε νά αρχίσουν στή βόρεια σιδηροδρομική γραμμή τής Πεκόρα. Παρόλα αυτά, δέν τέλειωσαν πριν απ' τό 1942.

* * *

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ Ρωσία μόλις έμπαινε στήν περίοδο τής καπιταλιστικής συσσώρευσης, καί όπως θά σάς έλεγε οποιοσδήποτε καλός Μαρξιστής, η καπιταλιστική συσσώρευση απαιτεί φθηνό, ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό — καί μάλιστα άφθονο. Επί πλέον, η Ρωσία χρειαζόταν ανθρώπους σέ μέρη που αυτοί δέν ήθελαν νά πάνε. Η Βορκούτα είχε ανάγκη εργατικού δυναμικού, τό οποίο έπρεπε μέ κάποιον τρόπο νά βρεθεί. Καί ποιός ήταν καλύτερος από τή *GPU* γιά νά τό βρει;

Τό φθινόπωρο τού 1929, η καταναγκαστική εργα-

σία έγινε αντικείμενο οικονομικού σχεδιασμού. Σέ μία σύσκεψη ανωτέρων αξιωματούχων τών φυλακών, τόν Οκτώβρη τού ίδιου χρόνου, ανακοινώθηκε ότι "Τό πενταετές Σχέδιο συμπεριλαμβάνει έργα που συνεπάγονται μεγάλη ζήτηση ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού. Οι τοπικές συνθήκες μερικές φορές παρουσιάζουν σοβαρά εμπόδια στή στρατολόγηση αυτού τού δυναμικού. Εδώ είναι που οι τόποι περιορισμού, οι οποίοι έχουν στή διάθεσή τους τεράστιο πλεόνασμα εργατικού δυναμικού που απασχολείται κοντά στους τόπους περιορισμού, μπορούν νά βοηθήσουν εκείνες τίς οικονομικές επιχειρήσεις, που δοκιμάζονται από τήν έλλειψη εργατικού δυναμικού."

Μετά, η σύσκεψη υιοθέτησε τήν εξής απόφαση:

"Οι Αρχηγοί τών Διοικητικών Περιφερειών τής περιοχής τών Ουραλίων, τής Βόρειας Χώρας, καί τής ΝΚΥΔ τής Καρέλια, πρέπει τό συντομότερο δυνατό νά προνοήσουν γιά τήν οργάνωση αποικιών συλλογής Ξυλείας... κλπ."

Στά 1930, οι διάφορες υπηρεσίες σχεδιασμού τής Σοβιετικής Ένωσης έλαβαν οδηγίες γιά τήν "ενσωμάτωση τής εργασίας τήν οποία εκτελούν εκείνοι που έχουν στερηθεί τήν ελευθερία τους, στή σχεδιασμένη οικονομία τής χώρας, καί στο Πενταετές Πρόγραμμα." Η εξαναγκαστική "σφραγιστική" εργασία έγινε μέ μιάς ο πίο σημαντικός παράγοντας τής οικονομικής ανάπτυξης τής Σοβιετικής Ένωσης καί, ειδικά, σέ περιοχές σάν τή Βορκούτα, όπου υπήρχε ανεπάρκεια άμισθης εργασίας. Η GPU δημιούργησε ένα νέο τμήμα, τό GULAG (Αρχηγείο Διοικήσεως Στρατοπέδων), τό οποίο καθιερώθηκε σάν κεντρική υπηρεσία τού απέραν-

του δικτύου των Στρατοπέδων Εργασίας. Ωστόσο, στη διάρκεια του πρώτου Πενταετούς Προγράμματος, οι εργασίες που γινόντουσαν σ' αυτά τα στρατόπεδα, δέν φαίνονταν πάντοτε ότι ήταν κάτω από τόν έλεγχο τής GPU ή του GULAG, στις επίσημες αναφορές.

Η πραγματική ανάπτυξη του δικτύου των Στρατοπέδων Εργασίας άρχισε γύρω στα τέλη τής δεκαετίας του 1930, μέ τήν αναδιοργάνωση των Βόρειων Στρατοπέδων Ειδικού Χαρακτήρα. Από τό Σολοβέτσκι (όπου ο Λένιν και ο Τρότσκι είχαν στείλει τούς αναρχικούς, τούς Σοσιαλεπαναστάτες και τούς εξεγερμένους τής Κροστάνδης) γρήγορα εξαπλώθηκαν σ' ολόκληρη τή Σιβηρία. Τήν ίδια εποχή που επεκτείνονταν οι εργασίες στους τομείς τής γεωργίας, τής αλιείας και τής πλινθοποιείας, στα στρατόπεδα του Σολοβέτσκι, εξόρυξη φωσφορικού άλατος γινόταν στό Κιμπίνσκ, γεώτρηση πετρελαίου κι εξόρυξη κάρβουνου είχαν αρχίσει στην περιοχή Ούκχτα και, αφού φτιάχτηκε ο σιδηρόδρομος και ο δρόμος, μεταφέρθηκε τό κάρβουνο στό Βόρκουστρου.

Ανάμεσα στα 1935 και τά 1940, σ' όλη τή διάρκεια τής Μεγάλης Εκκαθάρισης, μεγάλος αριθμός "διανοομένων", επιστημόνων, γιατρών και μηχανικών συνελήφθηκε και χρησιμοποιήθηκε από τό GULAG γιά τήν εκπλήρωση του Προγράμματος και γιά τις οικονομικές και στρατηγικές ανάγκες του Κράτους. Πολλά δίκτυα Στρατοπέδων Εργασίας επεκτάθηκαν σημαντικά. Ο οργανισμός στρατοπέδων στον ποταμό Πεκόρα αναπτύχθηκε τόσο που χρειάστηκε νά χωριστεί σέ δυό οργανισμούς – τής Ούκχτα και τής Πεκόρα. Μιά νέα πόλη, η Κίμπιου - Ούκχτα έγινε τό Διοικητικό κέντρο τής

НКВД. Πετρελαιοπηγές εμφανίστηκαν στην Ούκχτα, ένας μεγάλος γεωηλεκτρικός σταθμός κτίστηκε εκεί κοντά, η σιδηροδρομική σύνδεση Κότλας – Κίμπιου - Ούκχτα και Κίμπιου - Ούκχτα – Ούστ - Κόζβα ολοκληρώθηκε, και η εξόρυξη κάρβουνου στη Βορκούτα έφτασε στο "απόγειό της". Ανάμεσα στα 1940 και τα 1942, όταν πολλοί Πολωνοί αφέθηκαν ελεύθεροι και στάλθηκαν στη Μέση Ανατολή, υπήρχαν περίπου 900.000 "κολασμένοι" που μοχθούσαν – για τή δόξα τού Σοβιετικού Κράτους και για τό συμφέρον των Αρχόντων του – στην περιοχή.

Η αυξανόμενη εξόρυξη κάρβουνου ανέβασε σύντομα τήν πόλη και τό διοικητικό κέντρο τής Βορκούτα, μέ ένα πληθυσμό – τό 1948 – περίπου 80.000 ψυχών, από τούς οποίους μερικοί ήταν "ελεύθεροι" (ήταν μόνο μισθωτοί σκλάβοι!), ενώ οι περισσότεροι δέν ήταν. Οι "κολασμένοι" έφτιαξαν τήν πόλη και τή σιδηροδρομική γραμμή που φθάνει τώρα ως αυτή. Η Βορκούτα διαθέτει τώρα έναν μεγάλο σιδηροδρομικό σταθμό, στις παρακαμπτήριες τού οποίου μπορεί νά δει κανείς τά μπλέ βαγόνια τού Εξπρές τής Μόσχας. Έχει ωραιές, φαρδιές λεωφόρους, μερικά τεράστια Σοβιετικά και άλλα διοικητικά κτίρια, μερικά από τά οποία, απ' τά 1950 κιόλας, βούλιαζαν σιγά-σιγά, επειδή δέν είχαν σκάψει αρκετά βαθιά στό έδαφος για τά θεμέλια. Η Βορκούτα έχει επίσης μεγάλα, φωτεινά φανάρια στους δρόμους και, φυσικά, εργατικές κατοικίες και πολλά μικρά ξύλινα μπανγκαλόουζ. Μερικά χιλιόμετρα βόρεια τής πόλης, υπάρχει ένας τεράστιος σταθμός εμπορικών σιδηροδρόμων, απ' όπου τά φορτωμένα μέ κάρβουνο τρένα ξεκινάνε για τό Λένινγκραντ και αλλού. Και είκοσι χι-

λιόμετρα βόρεια τής Βορκούτα βρίσκονται τὰ πρώτα ανθρακωρυχεία – καί, μέχρι πρό τινος, τὰ στρατόπεδα εργασίας. Είναι οι μόνες κηλίδες φωτός που τρυπούν τό Αιώνιο Σκοτάδι τής Κόλασης.

* * *

Είναι κάποια μέρα άς πούμε, ανάμεσα στά 1941 καί τά 1956...

Οι σύρτες από τὰ σιδερένια κιγκλιδώματα τών βαγονιών, που ήταν φορτωμένα μέ ανθρώπους - ζώα, τραβήχτηκαν. Τό τρένο είχε φτάσει στήν Κόλαση. Ήταν η Βορκούτα – τό τέλος τής γραμμής. Οι κρατούμενοι πήδηξαν έξω καί σέ σειρές ανά πέντε, προχώρησαν στήν περεσίλκα, κοινώς τράνζιτο ή κέντρο διερχομένων. Συνοδευόμενοι από 10 φύλακες μέ οπλοπολυβόλα "μπαλαλάϊκα" καί στρατιώτες μέ σκυλιά, έφτασαν στήν πύλη τής περεσίλκα. Ένας-ένας, καθώς φώναζαν τά ονόματά τους, οι κρατούμενοι μπήκαν στό στρατόπεδο. Θά έμεναν εκεί από μιά ως τρείς βδομάδες μέχρι νά σταλούν σέ διάφορα άλλα στρατόπεδα για νά δουλέψουν στά ορυχεία...

Υπάρχουν τριάντα μέ σαράντα ορυχεία καί τριάντα στρατόπεδα, από τὰ οποία δεκατρία χρησιμοποιούνται βασικά για πολιτικούς κρατούμενους καί ονομάζονται Ειδικά Στρατόπεδα. Ενώ τὰ στρατόπεδα ελέγχονται καί διοικούνται από τή ΝΚВД, η παραγωγή κάρβουνου καί τὰ ίδια τὰ ορυχεία ελέγχονται από τό Υπουργείο (πρώην Κομμισαριάτο) Παραγωγής Κάρβουνου. Τά περισσότερα στρατόπεδα βρίσκονται αρκετά κοντά

στά ορυχεία. Η πειθαρχία στα στρατόπεδα κοινών “εγκληματιών” δέν είναι τόσο αυστηρή η κατάσταση στα Ειδικά Στρατόπεδα, όμως, είναι εντελώς διαφορετική. Τό καθεστώς που επικρατεί εκεί είναι πολύ αυστηρό.

Κάθε στρατόπεδο έχει τριάντα μέ σαράντα καλύβες, και σέ κάθε μιά απ’ αυτές μένουν 150 μέ 160 περίπου κρατούμενοι. Οι καλύβες θερμαίνονται μόνο από μιά σόμπα που βρίσκεται στή μέση. Για καθαριότητα υπάρχουν κουβάδες, οι οποίοι αδειάζονται πολύ νωρίς τό πρωί. Υπάρχουν τουλάχιστον τρείς φράχτες από συρματοπλεγμα γύρω από κάθε στρατόπεδο και ανάμεσα στους φράχτες υπάρχουν συνήθως τέσσερα μέ πέντε σκυλιά - φύλακες. Όλα τά στρατόπεδα έχουν πύργους ελέγχου σέ κάθε γωνία. Κάθε πύργος έχει ηλεκτρικούς προβολείς τούς οποίους χειρίζεται ένας φύλακας τή μέρα και δυό τή νύχτα. Υπάρχει μιά μόνο πύλη εισόδου/εξόδου.

Μόνο ένα μικρό ποσοστό τών εγκλειστων τού στρατόπεδου είναι “εγκληματίες”, ακόμα και μέ τή γενικά αποδεκτή έννοια τής λέξης. Οι περισσότεροι είναι “σαμποτέρ” — μιά λέξη που μπορεί νά καλύψει σχεδόν κάθε αντικρατική ενέργεια ή συζήτηση. Τό νά αργήσεις στή δουλειά σου, σέ μερικές περιπτώσεις θεωρείται σαμποτάζ! Η κριτική τής Κυβέρνησης επίσης είναι σαμποτάζ. Οι αιχμάλωτοι Σοβιετικοί στρατιώτες και πολίτες που είχαν μεταφερθεί στή Γερμανία στή διάρκεια τού “Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου” και οι οποίοι θελητά ή αθέλητα συνεργάστηκαν μέ τούς Γερμανούς, συνελήφθηκαν και στάλθηκαν στα στρατόπεδα μαζικά μετά τό τέλος τού πολέμου. Μερικοί απ’ αυτούς ήταν πρώην Βλασοβίτες(1). Οι περισσότεροι καταδικάστη-

καν σέ είκοσι μέ εικοσιπέντε χρόνια "στέρηση". Η Βορκοúτα είναι πραγματικά μωσαϊκό αντιλήψεων και εθνικοτήτων.

Πρίν από τόν πόλεμο, πολλοί από τούς κρατούμενους στή Βορκοúτα, και αλλού, ήταν συχνά πολιτικοί αντίπαλοι τού Σταλισμού. Στά 1937, λογουχάρη, υπήρχε σημαντικός αριθμός Ζηνοβιεφικών και Τροτσκιστών, συμπεριλαμβανομένου και τού γιού τού Τρότσκι, Σεργκέϊ Σέντοφ. Ο παλιός Μπολσεβίκος, ο Σαβάροφ τού Λένινγκραντ, ζούσε ακόμα στή Βορκοúτα στά 1940. Αλλά απ' τά 1941 και μετά, η κατάσταση, ο αριθμός και ο τύπος τών κρατούμενων άλλαξε. Μιλάμε για τό έτος 1953...

Οι Ρώσοι αποτελούν μειονότητα. Οι Ουκρανοί υπερέχουν αριθμητικά. Αποτελούν περίπου τά 2/3 τού πληθυσμού τού στρατόπεδου. Πολλοί είναι από τή Δυτική Ουκρανία και από τήν περιοχή τού Λβόφ, η οποία ανήκε στήν Πολωνία μέχρι τή Ρώσικη εισβολή, στά 1939. Άλλοι προέρχονται από τήν Καρπαθο - Ουκρανία. Ο αριθμός τών Ανατολικο - Ουκρανών είναι πολύ μικρός, καθώς τό Σοβιετικό Κράτος είχε εδραιωθεί εκεί, μετά τή συντριβή τών Μαχνοβιτών(2). Υπήρχαν, ωστόσο, μερικά απομεινάρια Μαχνοβιτών στή Βορκοúτα. Αλλά πολλοί από τούς Ουκρανούς είναι υποστηρικτές τής Οργάνωσης τών Ουκρανών Εθνικιστών ή Μπαντεριστών(3), τού Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού, που πολέμησε τόσο ενάντια στους Γερμανούς όσο και ενάντια στόν Κόκκινο Στρατό στή διάρκεια τού "Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου". Γενικά, μισούν όλους τούς "Τρανούς" Ρώσους. Οι Ουκρανοί αποτελούν επίσης τήν πλειοψηφία και στά τρία στρατόπεδα γυναι-

κών τής Βορκούτα.

Η αμέσως επόμενη μεγαλύτερη ομάδα συμπεριλαμβάνει τούς κάτοικους τής Βαλτικής, εκείνους δηλ., από τήν Εσθονία, Λετονία καί Λιθουανία. Υπάρχουν επίσης αρκετοί Γερμανοί, Γεωργιανοί, Αρμένιοι, Ρουμάνοι καί διάφορες άλλες εθνικότητες. Οι Γερμανοί καί οι Ρουμάνοι είναι κυρίως Ναζιστές. Οι Ρώσοι που βρίσκονται στά στρατόπεδα δέν είναι πολύ δημοφιλείς, γιατί πολλοί απ' αυτούς παρά τή φυλάκισή τους, παραμένουν αμετανόητοι Κομμουνιστές. Οι λίγοι Εβραίοι που υπάρχουν δέν είναι επίσης πολύ δημοφιλείς, καί αρκετές φορές βρίσκονται υπό διωγμό, γιατί δυστυχώς πολλοί Ρώσοι καί Ουκρανοί είναι παραδοσιακά αντι - Σημίτες καί πρόσφατα επηρεάστηκαν από τήν αντιδραστική προπαγάνδα τών Γερμανοναζί. Επιπλέον, οι Εβραίοι είναι γενικό πρώην Σταλινικοί Γραφειοκράτες, που ήρθαν σέ σύγκρουση μέ τό Κράτος.

Αυτοί ήταν οι "Κολασμένοι".

• • •

ΤΟ ΜΑΡΤΗ τού 1953, ο Στάλιν πέθανε. Ο θάνατός του έγινε δεκτός μέ ικανοποίηση απ' τούς "κολασμένους". Πολλοί περίμεναν τήν κατάρρευση τού καθεστώτος. Υπήρχε μιά πλατιά διαδομένη αντίθεση απέναντι στό γραφειοκρατικό κρατικό καπιταλισμό τών Κομμουνιστών. Τό σύνθημα "η Γή στους αγρότες" αποδείχτηκε μιά φοβερή απάτη. Οι αγρότες μισούσαν τόσο πολύ τόν Σταλινισμό, ειδικά μετά τήν αναγκαστική κολλεκτιβοποίηση, όσο καί τόν Τσαρισμό' καί οι προλετάριοι δέν ήταν ελεύθεροι, καί τό ήξεραν. Αλλά

πιό σημαντικό ήταν τὸ μίσος που υπήρχε ανάμεσα στὶς διάφορες εθνικὲς μειονότητες, εἰδικὰ στοὺς κάτοικους τῆς Ουκρανίας καὶ τῆς Βαλτικής. Οἱ "κολασμένοι" περίμεναν μὲ αγωνία τὴ μέρα τοῦ θανάτου τοῦ Στάλιν. Τώρα, αὐτὸ ἐγίνε πραγματικότητα.

Παρότι ἡ ἀντίθεση εἶχε εξαπλωθεῖ, δυστυχῶς ἦταν ασυντόνιστη καὶ σχεδὸν ἀνοργάνωτη, μ' ἐξαιρεση τὰ στρατόπεδα ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μονάχα ἀνάμεσα στοὺς Δυτικοουκρανοὺς. Φυσικὰ, τὰ ἀντιστασιακὰ κινήματα μέσα στὰ στρατόπεδα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Βορκοῦτα, εἶχαν ἐπεξεργαστεῖ σχέδια γιὰ τέτοια ἐνδεχόμενα, ὅπως ὁ θάνατος τοῦ Στάλιν ἢ κάποια ἐξέγερση σὲ κάποιο ἄλλο μέρος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσης. Παρόλο που κάθε στρατόπεδο ἦταν περιορισμένο γεωγραφικὰ, εἶχε ἤδη καταστρώσει τὰ σχέδιά του. Ἀλλὰ τὰ σχέδια τους περιορίζονταν στὰ σύνορα τῆς περιοχῆς τῆς Βορκοῦτα. Οὕτως ἢ ἄλλως, ἤξεραν πολὺ καλά ὅτι οἱ κρατούμενοι τῶν στρατόπεδων ὅλης τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσης εἶχαν περίπου τὶς ἴδιες ἰδέες καὶ σχέδια. Ἡ μεταγωγή τῶν κρατούμενων ἀπὸ τὴ μιά περιοχή στὴν ἄλλη, τὸ ἐπιβεβαίωνε.

Γιὰ δύο χρόνια περίπου, οἱ συνθήκες ζωῆς τῶν κρατούμενων βελτιώνονταν. Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση εἶχε ἀναγκασθεῖ νὰ τὸ κάνει λόγω οικονομικῆς ἀναγκαιότητας. Υπήρχε, ἐξαιτίας τοῦ υψηλοῦ ποσοστοῦ θνησιμότητας, μιά χρόνια ἔλλειψη ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Στὰ 1952, καθιερώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ὁ μισθός. Οἱ ἀνθρακωρύχοι που ἐκπλήρωναν τὴ "νόρμα" τους, κέρδιζαν 300 ρούβλια τὸ μῆνα (ἐκείνη τὴν περίοδο τὸ ρούβλι δὲν ἀξίζε παρά λίγες δεκάρες). Ὡστόσο, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κρατούμενους δὲν ἐπαίρναν καθόλου

μισθό. Οι πιο πολλές δουλειές δεν πληρώνονταν και ολόκληρες ταξιαρχίες που δούλευαν σε οικοδομές, κέρδιζαν μόνο 100 ρούβλια περίπου το μήνα. Την ίδια περίοδο όμως, βελτιώθηκαν τα κυλικεία των στρατόπεδων. Οι αρχές, επίσης, προμήθευσαν καλύτερο ιματισμό. Και μερικά συγκροτήματα του στρατόπεδου ξαναχτίστηκαν. Πράγματι, όσα καταλύματα είχαν κτιστεί περίπου μετά το 1950, ήταν πολύ ανώτερα από κείνα που είχαν κτιστεί προηγούμενα. Κυκλοφορούσαν διάφορα βιβλία και υπήρχε ακόμα και θεατρική ομάδα. Δημιουργήθηκαν ποδοσφαιρικές ομάδες, και έγιναν μερικοί αγώνες μεταξύ των στρατόπεδων της περιοχής της Βορκούτα. Επιπλέον οι "Κολασμένοι" έπαψαν να πεθαίνουν της πείνας.

Στις 17 Ιούνη του 1953, οι εργάτες του Ανατολικού Βερολίνου και της Ανατολικής Γερμανίας κατέβηκαν σε απεργία. Οι κάτοικοι της Βορκούτα το έμαθαν σύντομα. Αλλά δεν έδρασαν αμέσως. Είναι ωστόσο, λάθος, να υποθέσουμε ότι τίποτα δεν συνέβηκε στα Σοβιετικά Στρατόπεδα Εργασίας μέχρι να μαθευτεί ο θάνατος του Στάλιν. Πολύ πριν το θάνατό του, είχαν ξεσπάσει εξεγέρσεις σε διάφορα μέρη της Σοβιετικής Ένωσης. Στά 1946, έγινε μια μικρή εξέγερση στην Κολύμα, την οποία ακολούθησε μια δεύτερη στά 1947. Επίσης έγιναν κι άλλες μεμονωμένες απεργίες και εξεγέρσεις σε αρκετά στρατόπεδα ανάμεσα στα 1948 και τα 1953. Τό Μάη του 1953, ξέσπασε μια πλημμύρα απεργιών: μια τριήμερη στο Κινγκίρ και άλλη μια στην Κολύμα. Πιθανά η πιο σημαντική — και αιματηρή — ήταν η απεργία στο Νόριλσκ, η οποία άρχισε στις 7 Μάη και τελείωσε στις 11 Αυγούστου, με μια τρομερή σφαγή

πολλών κρατούμενων.

Στις αρχές του Ιούνη, έγινε μία εξέγερση στην Καραγκάντα, οργανωμένη από πρώην μέλη του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού. Κατεστάλη πολύ σύντομα, αλλά καθώς η Βορκούτα είχε τρομερή ανάγκη εργατικού δυναμικού, το Κεντρικό Γραφείο της *НКВД* στη Μόσχα αποφάσισε να στείλει πολλούς Ουκρανούς – οι περισσότεροι από τους οποίους ζούσαν, πριν την εξέγερση, κάτω από μισο-ελεύθερες συνθήκες – στα ορυχεία της Βορκούτα. Στην πραγματικότητα, πολλοί Καραγκαντιανοί προσφέρθηκαν να πάνε “εθελοντικά” στη Βορκούτα, μη ξέροντας τι συνθήκες επικρατούσαν εκεί και επειδή τους υποσχέθηκαν καλύτερους μισθούς απ’ αυτούς που έπαιρναν στις “ελεύθερες” εγκαταστάσεις των περιοχών της Καραγκάντα. Όταν έφθασαν εκεί, τους έστειλαν απλά στα συνηθισμένα Ειδικά Στρατόπεδα. Οι συνθήκες ζωής τους δέν ήταν καλύτερες από αυτές των υπόλοιπων κρατούμενων της Βορκούτα. Αρνήθηκαν αμέσως να πιάσουν δουλειά στα ορυχεία. Αλλά αυτοί τουλάχιστον, αντίθετα με την πλειοψηφία των κρατούμενων της Βορκούτα, ήταν σχετικά ελεύθεροι να μετακινούνται στα διάφορα στρατόπεδα της Βορκούτα. Συνακόλουθα, αυτοί άρχισαν την αγκιτάτσια και παρακινούσαν τους άλλους κρατούμενους να ενωθούν μαζί τους. Είχαν αρκετή απήχηση, ιδίως ανάμεσα στους πιο ηλικιωμένους κρατούμενους που έκτιαν μακρόχρονες ποινές και οι οποίοι εκδήλωναν την αλληλεγγύη τους. Οι κρατούμενοι – βασικά Ουκρανοί, αλλά και άλλων εθνικοτήτων – άρχισαν να οργανώνονται. Εκλέξανε μυστικές επιτροπές σε αρκετά στρατόπεδα.

Ο στόχος ήταν η ακινητοποίηση όλων των ανθρακωρυχείων της περιοχής της Βορκούτα, ώστε να σταματήσει η βιομηχανική παραγωγή στο Λένινγκραντ, όπου στελνόταν σχεδόν όλο το κάρβουνο, εκείνη την εποχή. Τή νύχτα της 19 προς 20 Ιούλη, άρχισε η απεργία στο Στρατόπεδο (ορυχείο) Νο 7 και στη Στοά Νο 1, όπου πάνω από 8.000 ανθρακωρύχοι αρνήθηκαν να πάνε στη δουλειά τους. Στο Στρατόπεδο Νο 7, ούτε οι ανθρακωρύχοι ούτε οι ταξιαρχίες των οικοδόμων πήγαν να δουλέψουν. Η απεργία απλώθηκε σύντομα στα στρατόπεδα Νο 14 και 16 και στο στρατόπεδο Νο 29. Τα στρατόπεδα Νο 9 και 10 και Νο 6, προσχώρησαν στην απεργία. Περίπου τρεις μέρες αργότερα, η Στοά Νο 40 κατέβηκε σ' απεργία. Δεν απεργήσανε βέβαια όλα τα στρατόπεδα, αλλά μέσα σέ μιά βδομάδα δεκάδες χιλιάδες "Κολασμένοι" αρνιόντουσαν να κατέβουν στις στοές ή να δουλέψουν στά διάφορα εργοτάξια. Απεργιακές επιτροπές είχαν σχηματιστεί σέ όλο τό δίκτυο των στρατόπεδων. Και τά αιτήματά τους άρχισαν να στέλνονται στη Διοίκηση του Στρατόπεδου.

Καμιά απεργιακή επιτροπή δεν πρόβαλλε τελείως διαφορετικά αιτήματα. Όλες όμως ζήτησαν τήν ακύρωση, ή τουλάχιστον τή μείωση των ποινών. Μερικές ζήτησαν να επαναληφθούν οι δίκες ή να αναθεωρηθούν. Άλλες ζήτησαν να επιτραπεί στους κρατούμενους να ενσωματωθούν στον "ελεύθερο" πληθυσμό — αλλά ταυτόχρονα να παραμείνουν στην περιοχή της Βορκούτα. Πράγματι, πολλοί απεργοί ήταν διατεθειμένοι να συνεχίσουν να δουλεύουν στά ορυχεία μέχρις ότου η παραγωγή κάρβουνου να μπει σέ εντελώς διαφορετική βάση — εξασφαλίζοντας εθελοντική εργασία

από όλα τα μέρη της Σοβιετικής Ένωσης, αν αυτό ήταν δυνατόν, κάνοντας τα ορυχεία της περιοχής πιο ελκυστικά, με την καθιέρωση καλύτερων συνθηκών δουλειάς και πολύ μεγαλύτερων μισθών και φυσικά, με την εκμηχάνιση των ορυχείων. Οι εργάτες της οικοδομικής ταξιαρχίας του στρατόπεδου Νο 7, που διατάχθηκαν να γυρίσουν στη δουλειά από τους φύλακες τη δεύτερη μέρα της απεργίας, δήλωσαν ότι δεν θα επέστρεφαν αν δεν αφαιρείτο το συρματοπλέγμα γύρω από το στρατόπεδό τους. Τα μέλη της Οργάνωσης των Ουκρανών Εθνικιστών διατύπωσαν πιο πολιτικά αιτήματα. Ζήτησαν την αποχώρηση των Σοβιετικών Ρώσων από την Ουκρανία και από τις άλλες μη - Ρώσικες περιοχές που βρίσκονταν μέσα στα όρια της ΕΣΣΔ, την απελευθέρωση όλων των αθώων κρατούμενων, τον τερματισμό των μαζικών συλλήψεων, την ανασθεώρηση όλων των ποινών και τη βελτίωση των συνθηκών στα στρατόπεδα.

Αμέσως μετά την έναρξη της απεργίας στο στρατόπεδο Νο 7, οι αρχές εκδώσανε την παρακάτω ανακοίνωση προς όλα τα Ειδικά Στρατόπεδα της περιοχής της Βορκούτα:

- 1) Οι κρατούμενοι δεν θα κλειδώνονται το βράδυ.
- 2) Τα κάγκελα από όλα τα παράθυρα θα αφαιρεθούν.
- 3) Τα νούμερα που υπάρχουν στο αριστερό μανίκι και το δεξιό γόνατο θα αφαιρεθούν από όλες τις στολές.
- 4) Κάθε κρατούμενος θα έχει το δικαίωμα να γράφει ένα γράμμα το μήνα στην οικογένειά του.
- 5) Με την άδεια του γενικού διοικητή των στρατόπεδων της Βορκούτα, κάθε κρατούμενος που η εργασία και η συμπεριφορά του θεωρείται ικανοποιητική, θα

μπορεί, έπειτα από αίτησή του στον Διοικητή του στρατόπεδου του και μέ την έγκριση του τελευταίου, νά δέχεται μιά επίσκεψη τόν χρόνο από μέλη τής οικογένειάς του.

6) Κάθε κρατούμενος έχει τó δικαίωμα νά στέλνει αιτήσεις για τήν επανάληψη τής ανακριτικής κι ακροαματικής διαδικασίας, στον Πρόεδρο τής Ειδικής Επιτροπής από τή Μόσχα, στρατηγό Μασλενικόφ.

Οι κρατούμενοι άρχισαν νά ξεκολλάνε τούς μεντεσέδες από τά βαριά σιδερένια κάγκελα που τοποθετούνταν στις πόρτες τών καλυβιών τους τή νύχτα. Αφαίρεσαν, επιπλέον, τά κάγκελα από τά παράθυρα και ξήλωσαν τά νούμερα από τά ρούχα τους.

Η ΝΚΥD έκανε επίσης άλλο ένα σημαντικό βήμα. Προσπάθησε νά απομονώσει τó ένα στρατόπεδο απ' τ' άλλο. Οι μεταγωγές σταμάτησαν αμέσως. Απαγορεύσαν στις ταξιαρχίες νά απομακρύνονται από τά αντίστοιχα στρατόπεδά τους. Έπειτα, η ΝΚΥD προσπάθησε νά ξεγελάσει τούς απεργούς κρατούμενους, δίνοντας τήν εντύπωση ότι τά άλλα στρατόπεδα είχαν ξαναρχίσει νά δουλεύουν. Λογουχάρη, στό στρατόπεδο Νο 6, έβαλαν άδεια φορτηγά νά τρέχουν ανάμεσα στό κεντρικό ορυχείο και τó στοιβαγμένο κάρβουνο για τρεις μέρες μετά τήν έναρξη τής απεργίας, ώστε όλα τά άλλα στρατόπεδα μέσα στήν ακτίνα του ορυχείου νά νομίσουν ότι στή στοά η δουλειά συνεχιζόταν. Μερικοί από τούς κρατούμενους "συνελήφθηκαν" και στάλθηκαν στήν απομόνωση, στήν κεντρική φυλακή του στρατόπεδου Νο 1. Κατασταλτικά μέτρα πάρθηκαν ειδικά στό στρατόπεδο Νο 11. Στρατιωτικά προληπτικά μέτρα πάρθηκαν ενάντια σέ όλα τά στρατόπεδα

που απεργούσαν. Οι στρατιώτες τών Ειδικών Εφεδρειών τής Βορκούτα ήταν σέ επιφυλακή. Οπλοπολυβόλα καί όλμοι στήθηκαν έξω από τά στρατόπεδα.

Μέσα σέ λίγες μέρες, μιά ανακριτική επιτροπή, τήν οποία αποτελούσαν τριάντα στρατιωτικοί καί αξιωματούχοι τής ΝΚΥΔ, έφθασε από τή Μόσχα. Δέν είχε αρμοδιότητα νά ενεργήσει, αλλά πήρε πολλές λεπτομερείς καταθέσεις. Η επιτροπή δούλεψε οκτώ μέρες περίπου – ενώ η απεργία βρισκόταν σέ άνοδο – καί μετά έφυγε ξανά!

* * *

Μετά τήν επιστροφή τής επιτροπής, τά γεγονότα πήραν δραματική τροπή στο στρατόπεδο Νο 29. Σ' αυτό τό στρατόπεδο, οι έγκλειστοι όχι μόνο κατέβηκαν σέ απεργία, αλλά οργάνωσαν καί συγκέντρωση σέ άνοιχτό χώρο. Έπειτα πήγαν στόν Διοικητή καί τόν πληροφόρησαν ότι οι κρατούμενοι, διαμέσου τής εκλεγμένης επιτροπής τους, αναλάμβαναν τόν έλεγχο τού στρατόπεδου καί τού ορυχείου καί ότι θά τά διεύθυναν οι ίδιοι. Απαίτησαν τήν απομάκρυνση όλων τών ανδρών τής ΝΚΥΔ. Ο Διοικητής, πρός μεγάλη έκπληξη όλων τών έγκλειστων, ενέδωσε σέ όλα τά αιτήματά τους. Η επιτροπή οργάνωσε τή δική τους "αστυνομία" ασφαλείας, η οποία ελευθέρωσε όλους τούς κρατούμενους που βρισκόνταν στήν "κολλητσιδα"(4) γιά διάφορα παραπτώματα καί κλείδωσε εκεί έναν αριθμό πασίγνωστων πληροφοριοδοτών – γιά τή δική τους ασφαλεία! Η επιτροπή έκανε μιά λεπτομερή απογραφή τών αποθεμάτων τροφίμων τού στρατόπεδου καί αποφάν-

θηκε ότι ήταν αρκετές για τέσσερις βδομάδες περίπου, με κάποια αύξηση των μεριδίων.

Τό στρατόπεδο Νο 29, πρόβαλε περίπου τὰ ίδια γενικά αιτήματα όπως όλα τὰ στρατόπεδα, αλλά σάν τό στρατόπεδο Νο 7, η απεργιακή επιτροπή του αρνήθηκε νά συζητήσει μέ τίς τοπικές αρχές τής ΝΚΥΔ. Απαιτήσαν νά μιλήσουν απευθείας μέ τόν πληρεξούσιο τής Κεντρικής Επιτροπής τού Κομμουνιστικού Κόμματος τής Σοβιετικής Ένωσης ή μέ ένα μέλος τής κυβέρνησης. Ο Διοικητής, στρατηγός Ντερεβιάνκο, προσπάθησε νά μιλήσει στους κρατούμενους σέ μιά γενική συνέλευση τού στρατόπεδου, αλλά γιουχαίστηκε. Παρόλα αυτά έκανε ακόμα μιά προσπάθεια, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Τό μόνο που κατάφερε ήταν νά ενισχύσει τό ηθικό τών κρατούμενων.

Στό μεταξύ, τό στρατόπεδο περικυκλώθηκε από φρουρές μέ οπλοπολυβόλα και από στρατιωτικούς σχηματισμούς σέ θέση μάχης. Μεγάλος αριθμός φορηγών, γεμάτα στρατιώτες, πήραν τίς κατάλληλες θέσεις. Ένας αξιωματικός κάλεσε μέ τηλεβόα τούς κρατούμενους νά παραδοθούν. Οι απεργοί αρνήθηκαν, λέγοντας ότι προτιμούσαν νά πεθάνουν παρά νά ζήσουν όπως ήταν. Φώναζαν: "Εμπρός, πυροβολείτε μας!". Οι στρατιώτες προχώρησαν μπροστά. Έσπασαν τήν πύλη. Οι κρατούμενοι συγκεντρώθηκαν μπροστά τους. Τά στρατεύματα άρχισαν νά πυροβολούν. Εξήντα τέσσερις σκοτώθηκαν επιτόπου, και 200 περίπου τραυματίστηκαν.

Η απεργία, στήν οποία πήραν μέρος οι μισοί ανθρωκωρύχοι τής περιοχής τής Βορκούτα, συνεχιζόταν επί δυό βδομάδες περίπου. Αλλά μετά τή σφαγή τού στρα-

τόπεδο Νο 29, οι υπόλοιποι κρατούμενοι άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι θά τους θέριζαν κι αυτούς. Την επόμενη μέρα πήραν κι αυτοί ένα τελεσίγραφο: να βγούν από τά στρατόπεδο και να συνταχθούν στην τούντρα, αλλιώς θά δέχονταν επίθεση! Πρώτο υποχώρησε τὸ στρατόπεδο Νο 7 και μετά όλα τὰ υπόλοιπα. Οι κρατούμενοι υποχρεώθηκαν να περνούν σέ φάλαγα τού ενός αντρός μπροστά από τόν διοικητή τού στρατόπεδού τους, τόν αρχηγό τής *НКВД*, τούς αξιωματικούς του και πολλούς πληροφοριοδότες. Με τή βοήθεια τών τελευταίων, ξεχώρισαν τούς αγωνιστές και τὰ μέλη τών απεργιακών επιτροπών – όλοι μαζί, έφταναν τούς 400 κρατούμενους περίπου. Στή συνέχεια, τούς φόρτωσαν σέ φορτηγά και τούς οδήγησαν μακριά. Η δουλειά στά ορυχεία και στά οικοδομικά εργοτάξια άρχισε ξανά τήν επόμενη μέρα.

* * *

Ήταν τελικά η απεργία τής Βορκούτα μιá αποτυχία; Κέρδισαν τίποτε οι "Κολασμένοι" από τήν εξέγερσή τους;

Οι περισσότεροι από τούς "αρχηγούς τής συνωμοσίας" μεταφέρθηκαν σέ στρατόπεδα στην Κολύμα και τὸ Κινγκίρ, όπου συμπτωματικά, ξέσπασε άλλη μιá εξέγερση στις 17 Μάη τού 1954. Κι αυτή επίσης πνίγηκε στό αίμα. Έγιναν διαδηλώσεις στην Ταϊσέτ' και στό στρατόπεδο Νο 13, η εκλεγμένη επιτροπή, στην οποία πλειοψηφούσαν οι Ουκρανοί κι η οποία περιλάμβανε και αναρχικούς, ύψωσε τή Μαύρη Σημαία στό στρατό-

πεδο για ένα χρονικό διάστημα. Τόσο στα 1954 όσο και στα 1955, ξέσπασαν απεργίες στην Ταϊσέτ.

Στη Βορκούτα, οι λεγόμενες παραχωρήσεις έγιναν σύντομα μιά νεκρή υπόθεση. Ήταν σχεδόν αδύνατο για τους συγγενείς των κρατούμενων να ταξιδεύουν 7.000 χιλιόμετρα, για να τους κάνουν μιά σύντομη επίσκεψη. Καί απ' τους 1.000 πάνω - κάτω κρατούμενους τού στρατόπεδου Νο 6, διέρρευσε ότι ούτε μιά από τις αιτήσεις τους για αναθεώρηση τής δίκης είχε γίνει δεκτή. Όλοι πήραν τήν ίδια απάντηση: "Η αίτησή σας εξετάστηκε. Διά τού παρόντος η ποινή επικυρώνεται. Ουδεμία περίπτωση υπάρχει διά τήν επανάληψη τής δίκης. Μετά τήν έκτιση τής ποινής σας θά αφεθείτε ελεύθερος. Υπογραφή, Στρατηγός Ρουντένκο, Δημόσιος Κατήγορος - Στρατηγός τής Ενώσεως Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών."

Πράγματι, στα 1953, ήταν σχεδόν αδύνατο για τήν Σοβιετική Κυβέρνηση να εγκαταλείψει τό σύστημα τής εξαναγκαστικής "σφροονιστικής" εργασίας, ή ακόμα και να τό τροποποιήσει, για να ικανοποιήσει τά αιτήματα των απεργών. Τά στρατόπεδα εργασίας εξακολουθούσαν να είναι απαραίτητα για τήν οικονομία. Άν τά έκλειναν - μονομιάς - θά μπορούσε να παραλύσει η Σοβιετική βιομηχανία.

Αλλά η απεργία τής Βορκούτα δέν ήταν μιά ολοκληρωτική ήττα για τους "Κολασμένους". Η απεργία είχε όντως κάποιον αντίκτυπο πάνω στον εφοδιασμό τού Λένινγκραντ, παρότι δέν διατάραξε πραγματικά τή ζωή τής πόλης. Οι κάτοικοι τού Λένινγκραντ ήταν σχεδόν βέβαιοι ότι κάτι είχε συμβεί καί μέσα σέ λίγες μέρες, οι μηχανοδηγοί των τρένων τής γραμμής

Κότλας — Λένινγκραντ έφεραν κρυφά τὰ νέα, ότι η Βορκούτα απεργούσε. Οι αρχές ανησυχούσαν πολύ, καθώς η πολιτική κατάσταση τής χώρας μετά τό θάνατο τού Στάλιν, δέν είχε σταθεροποιηθεί' καί ακόμα γιατί μπορεί νά ξεσπυαν ταραχές σέ άλλα μέρη τής χώρας — ίσως καί σ' αυτό τό Λένινγκραντ ακόμα!

Μετά τήν κατάρρευση τής απεργίας, οι κρατούμενοι, όπως ήταν φυσικό, ήταν πολύ αποθαρρημένοι. Πολλοί απ' αυτούς περίμεναν, ότι όχι μόνο η απεργία θά πετύχαινε, αλλά ακόμα καί τό σύστημα ότι θά κατέρρεε. Άλλοι κρατούμενοι, ωστόσο, αισθάνονταν από τήν αρχή ότι η απεργία ήταν καταδικασμένη σέ αποτυχία, αλλά δέν τήν υποστήριξαν λιγότερο. Από τήν άλλη πλευρά, η επιτυχία τών απεργών ήταν ότι στάθηκαν ικανοί νά οργανώσουν μιάν απεργία κάτω ακριβώς από τή μύτη τής *НКВД*. Είχαν εκλέξει μυστικά τις απεργιακές επιτροπές τους, καί διατύπωσαν τὰ αιτήματά τους. Η συντριπτική πλειοψηφία τών κρατούμενων δέν είχαν πάρει μέρος σέ απεργία ποτέ πριν στή ζωή τους. Οι απεργοί έκαναν λάθη' αλλά αυτό ήταν αναπόφευκτο άν πάρουμε υπόψη τις περιστάσεις. Μερικοί απ' αυτούς πίστευαν ότι έπρεπε νά είχανε πάρει στά ορυχεία αντί νά παραμείνουν στά στρατόπεδα, καί νά οργάνωναν εκεί κάτω καθιστικές απεργίες. Στά ορυχεία, έλεγαν, υπήρχε δυνατότητα για μικρές προπαγανδιστικές συνελεύσεις. Παρόλα αυτά, όπως παρατήρησε κάποιος που είχε πάρει μέρος, λίγα χρόνια αργότερα: "Αυτή η απεργία υπήρξε η πρώτη ορατή θετική διαδήλωση ενάντια στήν Κυβέρνηση, μετά τήν ανταρσία τών ναυτών στήν Κροστάνδη, τό 1921. Κατάστρεψε τό μύθο ότι τό σύστημα ήταν άτρωτο(5)". Για

ένα διάστημα οι συνθήκες στη Βορκούτα παρέμειναν οι ίδιες. Δεν δόθηκε γενική αμνηστία.

Αλλά με την πάροδο του χρόνου, οι αρχές έκαναν όντως παραχωρήσεις. Τά νούμερα αφαιρέθηκαν οριστικά από τά ρούχα. Τά σιδερένια κάγκελα αφαιρέθηκαν από τά παράθυρα. Γενικά, η μέρα εργασίας περιορίστηκε στίς οχτώ ώρες. Επιτράπηκε στους κρατούμενους νά αλληλογραφούν πιό συχνά μέ τούς συγγενείς τους.

Επιπλέον, καί αυτό ήταν εξίσου σημαντικό μέ οποιεσδήποτε λεγόμενες “μεταρρυθμίσεις”, η Σοβιετική οικονομία, όπως κάθε αναπτυγμένη καπιταλιστική οικονομία, χρειαζόταν τώρα λιγότερο ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, λιγότερους σκλάβους στά μεγάλα προγράμματα, καί πολύ πιό ειδικευμένους τεχνίτες καί τά τοιαύτα. Εργάτες - σκλάβοι τού τύπου που “απασχολούνταν” στη Βορκούτα, δεν χρειαζόνταν πιά παρά σέ πολύ μικρότερο ποσοστό. Ακόμα καί τά ορυχεία τής Βορκούτα είχαν αρχίσει σιγά-σιγά νά μηχανοποιούνται. Χρειαζόνταν πλέον υψηλόμισθους, ειδικευμένους τεχνίτες καί μηχανικούς(6). Έτσι ήδη απ’ τά 1957, ο αριθμός τών κρατούμενων στά Σοβιετικά στρατόπεδα είχε περιορισθεί σημαντικά. Η εξαναγκαστική εργασία, φυσικά, δεν είχε καταργηθεί εντελώς. Χιλιάδες άτυχων ανθρώπων απασχολούνται ακόμα στά “σωφρονιστικά” στρατόπεδα εργασίας.

Όλα τά στρατόπεδο τής περιοχής τής Βορκούτα έχουν πιά “καταργηθεί”. Αυτό που πραγματικά συνέβηκε ήταν ότι οι πρώην κρατούμενοι είχαν, στην πλειοψηφία τους, ταξινομηθεί στους “ελεύθερους” πολίτες. Δεν θεωρούνται πιά κρατούμενοι, αλλά παραμένουν

στήν ίδια περιοχή. Δέν μπορούν νά μετακινηθούν ελεύθερα μέσα στη Σοβιετική Ένωση σέ αναζήτηση άλλης δουλειάς. Αντί νά ελέγχονται από τήν ΝΚΥΔ, οι πρώην κρατούμενοι ελέγχονται τώρα από τίς πολιτικές αρχές. Πολλοί από τούς παλιότερους κρατούμενους, οι ανάπηροι καί οι γυναίκες μέ παιδιά, έχουν τώρα επιστρέψει στήν ιδιαίτερη πατρίδα τους· οι περισσότεροι όμως επιστρέφοντας βρήκαν τρομερά δύσκολη τή ζωή εκεί. Μερικοί απ' αυτούς, προτίμησαν νά γυρίσουν πίσω στη Βορκούτα καί στους παλιούς συντρόφους τους. Άλλοι αφέθηκαν ελεύθεροι μέ τόν όρο νά πάνε σέ κάποια άλλη περιοχή – στη Σιβηρία – όπου υπάρχει έλλειψη εργατικού δυναμικού. Παρόλα αυτά, ακόμα καί σήμερα, κανείς πραγματικά δέν θέλει νά ζήσει στήν Κόλαση. Η Βορκούτα θά είναι πάντοτε "Οι Κολασμένοι".

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στη διάρκεια του "Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου", οι Γερμανοί έπιασαν αιχμάλωτο το Στρατηγό Βλασώφ, ο οποίος αργότερα οργάνωσε Ρώσικα στρατεύματα για να πολεμήσουν ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, στο πλευρό των Γερμανών.
2. Πρώην μέλη των αναρχικών ανταρτών του Νέστορα Μάχνο, οι οποίοι πολέμησαν ενάντια στους Γερμανούς, τους Ουκρανούς εθνικιστές, τους λευκοφρουρούς και τους "Κόκκινους", ανάμεσα στα 1918 και τα 1921, σε ολόκληρη την Ουκρανία. (Βλ. Π. Αρσίωφ Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος, εκδόσεις "Ελεύθερος Τύπος", Αθήνα 1983 – Σ.τ.Ε.).
3. Οπαδοί του αρχηγού των Ουκρανών Εθνικιστών, Στέφαν Μπαντέρα.
4. Κελί απομόνωσης.
5. Γιόζεφ Σκόλμερ, ένας Γερμανός κρατούμενος, ο οποίος έγραψε το βιβλίο, Β ο ρ κ ο ύ τ α.
6. Ακόμα και τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο (1973), οι Σοβιετικοί προγραμματιστές ενδιαφέρονται πάρα πολύ για το πρόβλημα της "έλλειψης εργατικού δυναμικού" σε σχέση με την ανάπτυξη και την εξόρυξη ορυκτών και άλλων πόρων των Βόρειων περιοχών της χώρας. Μερικά αποσπάσματα από ένα εκτεταμένο άρθρο, των Τζ. Αγκρονάτ και του Β. Λογκίνοφ, στη χειμωνιάτικη

(1972) έκδοση της *Voprosy Ekonomiki*, θά μπορούσαν νά δώσουν στόν αναγνώστη κάποια ιδέα γιά τό μέγεθος τού προβλήματος τώρα που η μεγάλη προσφορά ανειδικευτης βασικά εργασίας "εκείνων που έχουν στερηθεί τήν ελευθερία", δέν μπορεί πιά νά αξιοποιηθεί ούτε γιά οικονομικούς ούτε γιά πολιτικούς λόγους. Γράφουν:

"Ο Σοβιετικός Βορράς παίζει έναν σταθερά αυξανόμενο ρόλο σάν σημαντική πηγή πρώτων υλών γιά τήν εθνική οικονομία. Η διεύρυνση τής κοινωνικής παραγωγής απαιτεί όλο καί μεγαλύτερες ποσότητες πρώτων υλών, καυσίμων καί ενεργείας. Υπάρχει μιá αυξανόμενη έλλειψη φυσικών πόρων στίς αναπτυγμένες περιοχές καί σέ περιοχές που προσφέρονται γιά οικονομική ανάπτυξη, καί τό Κράτος είναι υποχρεωμένο νά αρχίσει νά αναπτύσσει τούς φυσικούς πόρους σέ περιοχές πιά δυσπρόσιτες, συμπεριλαμβανομένου καί τού Βορρά. Σέ αυτές τίς περιοχές υπάρχουν συγκεντρωμένα τεράστια αποθέματα πετρελαίου καί φυσικών αερίων, απέραντα κοιτάσματα κάρβουνου, αξιόλογα κοιτάσματα σιδήρου καί μεταλλεύματα χαλκού, νικελίου, κασσίτερου, διαμάντια, χρυσός, λευκόχρυσος, σπάνια μέταλλα, βολφράμιο, μεταλλεύματα αλουμινίου, πρώτες ύλες γιά τήν παραγωγή λιπασμάτων καί αξιόλογα αποθέματα ξυλείας καί πηγές λευκού άνθρακα...

"Η ανθρακοφόρα κοιλάδα τού Πεκόρα, λογουχάρη, παίζει πρόσφατα ολοένα καί σημαντικότερο ρόλο στόν εφοδιασμό, τής Ευρωπαϊκής πλευράς τής χώρας, σέ καύσιμα...

"Η μεγάλη διεύρυνση τής εμπορικής χρήσης τών φυσικών πόρων σημαίνει ότι θά πρέπει νά κατασκευασθούν, σέ πλατιά κλίμακα, αυτοκινητόδρομοι κι ιδιαίτερα σιδηρόδρομοι...

"Δέν υπάρχουν μεγάλες πόλεις στά βόρεια μέρη τών άλλων

χωρών όπως υπάρχουν στο Βόρειο τμήμα της Σοβιετικής Ένωσης. Όμως, τα τελευταία 25 με 30 χρόνια έχει γίνει αναπροσανατολισμός στην ανάπτυξη των βορειότερων περιοχών των άλλων χωρών...

“Στην πορεία ανάπτυξης της βόρειας ζώνης στην οικονομική σφαίρα, πρόσθετα, στην επίλυση πολύπλοκων τεχνικών προβλημάτων (όπως, λογουχάρη, εκείνα της εκτέλεσης οικοδομικών έργων σε συνθήκες μονίμου παγετού, προβλήματα που έχουν σχέση με τη λειτουργία κατασκευών και μηχανισμών σε χαμηλές θερμοκρασίες, η ανάπτυξη ειδικών μεταφορικών μέσων και οι νέες μέθοδοι για την άντληση πόρων), το Κράτος έχει ν’ αντιμετωπίσει ένα πλατύ φάσμα δυσκολιών οικονομικής φύσης, που δεν εμφανίζονται σε άλλα μέρη της χώρας. Επιπλέον, η Σοβιετική Ένωση δεν ήταν ικανή να επωφεληθεί από την πείρα των άλλων χωρών, αν και υπήρξε πρωτοπόρος στη μεγάλη κλίμακα ανάπτυξη τέτοιων περιοχών...

“Για την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης των βόρειων περιοχών της, η Σοβιετική Ένωση έχει χρησιμοποιήσει ποικίλες μεθόδους. Οι διαδικασίες που συνεπάγονταν την εμφάνιση μεγάλων πόλεων και αστικών κοινοτήτων, τη δημιουργία πολύπλοκου συγκοινωνιακού δικτύου και τη βαθμιαία ανάπτυξη και τόν πλήρη εμποικισμό μιάς ολόκληρης περιοχής, έχουν κυριαρχήσει σε αρκετές περιοχές όπως, λογουχάρη, τό Κόμι και οι Αυτόνομες Σοβιετικές Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες της περιοχής της Καρέλια, στην κεντρική και νότια Γιακούτια και στη νοτιοανατολική πλευρά της περιοχής Μαγκαντάν...

“Η μεγάλης κλίμακα χρήση μεταφορικού και εξορυκτικού εξοπλισμού, ικανού να λειτουργεί με ασφάλεια σε δριμείς συνθή-

κες, θά ανεβάσει τό επίπεδο τής παραγωγικότητας τής εργασίας, καί έτσι θά περικόψει τή συνολική εισοδή τής υψηλά αμειβόμενη άμεσης εργασίας ανά μονάδα απόδοσης. Η σημασία αυτού τού προβλήματος επιβεβαιώθηκε από τίς Ντιρεκτίβες τού 24ου Συνεδρίου τού Κομμουνιστικού Κόμματος τής Σοβιετικής Ένωσης, τό οποίο ορίζει ότι διάφοροι τύποι τού εξοπλισμού είναι κατάλληλοι ώστε νά προσαρμόζονται στίς υπο-αρκτικές συνθήκες... πρόκειται νά αναπτυχθούν καί νά παραχθούν σέ μεγάλη κλίμακα...

“Ανάμεσα στό σημαντικά προβλήματα τής Βόρειας οικονομίας βρίσκεται καί τό πρόβλημα τού εργατικού δυναμικού. Η δυσκολία εδώ δέν είναι μόνο οι υψηλοί μισθοί καί τό υψηλότερο κόστος τής οργάνωσης τόπων εργασίας σέ σύγκριση μέ τίς αναπτυγμένες περιοχές, αλλά επίσης καί η εποχιακή φύση τής παραγωγής (η οποία, όμως, σταδιακά περιορίζεται, χάρη στήν τεχνολογική πρόοδο). Υπάρχει επίσης τό γεγονός ότι η πλειονότητα τού πληθυσμού τής περιοχής μένει εκεί προσωρινά μόνο καί είναι δύσκολο νά προσελκύσει προσωπικό από άλλες περιοχές...

“Ένα ειδικό πρόβλημα είναι καί η δημιουργία τμημάτων γιά τήν εκπαίδευση ειδικών γιά τό Βορρά, στή σχολή μηχανολογίας καί σ' άλλα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, κι επίσης η αύξηση τού αριθμού τών πανεπιστημίων καί άλλων ιδρυμάτων στό μεγάλα κέντρα τών βόρειων ζωνών. Επιπλέον, ανάμεσα στό πρώτιστα καθήκοντα είναι κι η δημιουργία πολύ ευνοϊκών συνθηκών ζωής στό Βορρά, οι οποίες θά αντισταθμίζουν σέ κάποιο βαθμό τίς τραχύτατες γεωγραφικές συνθήκες. Οι Ντιρεκτίβες τού 24ου Συνεδρίου τού Κ.Κ.Σ.Ε. καί μεταγενέστερες αποφάσεις τού Κόμματος καί τής Κυβέρνησης ζητούν τή δημιουργία στεγαστικών καί πολιτιστικών διευκολύνσεων μέ ταχύ ρυθμό, καί προβλέπουν τήν παροχή αυξη-

μένων μισθών για τους βιομηχανικούς και άλλους εργάτες του Βορρά.”

Π α ρ ἄ ρ τ η μ α

Τὴν 9ῃ Ιουλίου 1953 τὸ ραδιόφωνο τῆς Μόσχας ἀνάγγειλε ὅτι ὁ Υπουργὸς τῶν Εσωτερικῶν Μπέρια ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ θέση του, διώχθηκε ἀπὸ τὸ κόμμα καὶ συνελήφθηκε ὡς πρᾶκτορας τῶν ἰμπεριαλιστῶν. Ὁ Μπέρια ταυτίστηκε στὴν κοινὴ γνώμη μὲ τὰ μέτρα τῆς “νέας γραμμῆς”, που προηγήθηκαν τῆς ἐξέγερσης τῆς 17 Ιουνίου στὴν Ἀν. Γερμανία (βλ. “Ἡ ἐργατικὴ ἐξέγερση στὴν Ἀν. Γερμανία” ἐκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ — Σ.τ.Ε.), καθὼς καὶ μὲ υποσχέσεις μεταρρυθμίσεων τοῦ νομικοῦ καθεστώτος.

Λίγες μέρες μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ Μπέρια, ἐξεργάγη μιά σπεργία στὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Βορκοῦτα, κοντὰ στὸν Ἀρκτικό κύκλο. Εδῶ 100.000 περίπου καταναγκαστικὰ εργαζόμενοι ἐβγαζαν τὸ 6% τοῦ Σοβιετικοῦ ἀνθρακα — τροφοδοτοῦσαν τὸ Λένινγκραντ, 1.400 μίλια νοτιοδυτικὰ.

Σὲ μιά προσπάθεια νὰ ἀυξηθεῖ ἡ ἀπόδοση, ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις προέβηκε σὲ μεταρρυθμίσεις μετὰ τὸ 1948 σὲ στρατόπεδα ὅπως ἡ Βορκοῦτα. Οἱ μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο καὶ τὴν ἐπικοινωνία. Τὰ Σοβιετικὰ βιβλία καὶ οἱ Σοβιετικὲς εφημερίδες ἐγίναν πιὸ προσιτὰ καὶ ἐπιτράπηκε ἡ ἀκρόαση τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τῆς Μόσχας. Ξένοι σταθμοὶ

ακουγόντουσαν από εκλεκτούς φυλακισμένους στα στρατόπεδα και από ελεύθερους εργάτες τής περιοχής.

Άλλες επίσης μεταρρυθμίσεις περιγράφονται από τήν ανταποκρίτρια Γκέρλαντ τής εφημερίδας τού Βερολίνου "Σοσιαλδημοκράτης" που συνελήφθηκε από τήν *NKVD* στή Δρέσδη, τό 1946, στάλθηκε στή Βορκούτα τό 1950 και παράμεινε εκεί ως τό 1953. Σύμφωνα μέ τις περιγραφές τής Γκέρλαντ, κοινοί εγκληματίες και πολιτικοί κατάδικοι χωρίστηκαν στίς αρχές τού 1953. Τό αποτέλεσμα ήταν ότι δημιουργήθηκαν γκρούπ όπου συζητούσαν οι πολιτικοί αντίπαλοι τού καθεστώτος. "Οι διανοούμενοι, τών οποίων ο ζήλος γιά συζήτηση μού έκαμε μεγάλη εντύπωση, απ' τήν αρχή, ήταν φοιτητές από τή Μόσχα, τό Λένινγκραντ, τό Κίεβο και τήν Οδησσό...". Μερικοί απ' αυτούς ανήκαν σέ τάσεις στή Μόσχα ή στό Κίεβο, που πίστευαν ότι τό κράτος δέν θά πρέπει νά κυβερνάται από ένα κόμμα ή πολλά, αλλά από τά "συνδικάτα" τών εργατών και τών χωρικών.

Άλλος αυτόπτης μάρτυρας τής απεργίας τής Βορκούτα ήταν ο Γ. Σκόλμερ, γιά μεγάλο χρονικό διάστημα μέλος τού Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Συνελήφθηκε από τήν Γκεστάπο τό 1944 γιά αντιναζιστικές ενέργειες, και διορίστηκε τό 1945 σέ μιά μεγάλη θέση στήν Υπηρεσία δημόσιας Υγείας τής Σοβιετικής ζώνης.

Τόν Απρίλιο τού 1949 συνελήφθηκε. Τόν Ιούλιο τού 1950 στάλθηκε στή Βορκούτα και έμεινε εκεί τρεις μήνισι χρόνια. Κατά τόν Σκόλμερ, ένα σύστημα μισθών εισήχθηκε τό 1952 που βελτίωσε τις συνθήκες διαβίωσης τών ικανών γιά εργασία κρατούμενων. Οι περισσό-

τεροι κρατούμενοι ξόδευσαν ολόκληρο τό εισόδημά τους στην αγορά επί πλέον τροφίμων.

Όταν ο ραδιοφωνικός σταθμός ανάγγειλε ότι ο Στάλιν είχε υποστεί μία προσβολή, διηγείται ο Σκόλμερ, μία ελπίδα ενέπνευσε τό στρατόπεδο. Όταν μεταδίδονταν τά ιατρικά δελτία, "οι κρατούμενοι μαζευόντουσαν γύρω από τό μεγάφωνο καί άκουγαν μέ έντονη προσοχή". Η αμνηστία τής 27ης Μαρτίου δημιούργησε ακόμα μεγαλύτερες ελπίδες. "Η εξέγερση τού Ιουνίου έκανε μεγάλη αίσθηση". "Ακόμα καί ο απλός άνθρωπος κατάλαβε ενστικτωδώς ότι μία πραγματική επανάσταση συνέβαινε στην Αν. Γερμανία, μία επανάσταση κατά τού ίδιου αστυνομικού συστήματος που μάς είχε συλλάβει, καταδικάσει καί υποδουλώσει".

Ένας τρίτος μάρτυρας που έλαβε καί ενεργό μέρος στην απεργία τής Βορκούτα ήταν ο Ζ. Νόμπλ από τό Ντετουά, που δέν απολύθηκε από τή Βορκούτα ως τόν Ιούνιο τού 1954. Μεταξύ τών συκρατούμενών του ήταν καί ο πρώην πρώτος γραμματέας τού Εσθονικού Κομμουνιστικού Κόμματος που είχε σαν έργο του νά μεταφέρει τρόφιμα στό ανθρακωρυχείο 29 – αργότερα σκηνή τής μεγαλύτερης αιματοχυσίας.

Στό στρατόπεδο 4, όπου κρατιόταν ο Νόμπλ, συνάντησε έναν πρώην Σοβιετικό διπλωμάτη ονομαζόμενο Γκούρεβιτς, που ανακλήθηκε από τό Παρίσι μετά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έναν πρώην καθηγητή τού Πανεπιστήμιου τού Λένινγκραντ, έναν ηγέτη τού κομμουνιστικού σύνδεσμου τού Πανεπιστήμιου τού Κίεβου, έναν πρώην πολιτικό επίτροπο τού Σοβιετικού στρατού. Στό ίδιο στρατόπεδο ήταν καί δυό Ισπανοί Κομμουνιστές καί Πολωνοί που είχαν υπηρετήσει στόν

στρατό τού εσωτερικού κατά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Γκέρλαντ ο Σκόλμερ και ο Νόμπλ συνάντησαν Ουκρανούς παρτιζάνους που είχαν πολεμήσει τόσο ενάντια στά *SS* όσο και ενάντια στή *NKVD*, Εβραίους που είχαν συλληφθεί σάν Σιωνιστές, εξόριστους από τά Βαλτικά κράτη και "πολλούς αξιωματικούς τών Σοβιετικών στρατευμάτων κατοχής – κατά τήν Γκέρλαντ – τής Γερμανίας".

"Στίς 18 Ιουνίου, αναφέρει ο Νόμπλ, όταν ο ραδιοφωνικός σταθμός τής Μόσχας ανάγγειλε – τόν ακούγαμε από τά εγκαταστημένα μεγάφωνα στά παραπήγματα μας – τά νέα τά σχετικά μέ τήν Γερμανική εξέγερση, αρχίσαμε νά συζητάμε τή δυνατότητα απεργίας μέ επιδίωξη τήν απελευθέρωσή μας. Αλλά καταλήξαμε στό συμπέρασμα ότι ήταν αδύνατη. Κάποιος άλλος, όμως, αποφάσισε γιά λογαριασμό μας.

"...Τόν Ιούλιο, όταν τό χιόνι είχε λιώσει και ο ήλιος έλαμπε συνέχεια, άκουσα ότι τά ανθρακωρυχεία 17 και 18 απεργούσαν. Οι δούλοι έριξαν κάτω τά εργαλεία τους και αρνήθηκαν νά μπούν στίς στοές. Η *MVD* δέν αντέδρασε. Τότε η απεργία επεκτάθηκε και στά ανθρακωρυχεία 9, 10, και 25 και τελικά στό 7, τού γειτονικού μας στρατόπεδου. Βαγόνια που προέρχονταν από τό ανθρακωρυχείο 7 και διέσχιζαν τό στρατόπεδό μας, ήταν κατά τά τρία τέταρτα άδεια και πάνω τους ήταν γραμμένα μέ κιμωλία μέ μεγάλα Ρώσικα γράμματα: "Στό διάβολο μέ τόν άνθρακά σας, θέλουμε ελευθερία".

Προκηρύξεις που είχαν κολληθεί πάνω στά βαγόνια έλεγαν: "Σύντροφοι από τά ανθρακωρυχεία 12, 14, 16, μή μάς εγκαταλείψετε. Γνωρίζετε ότι απεργούμε.

Συγκροτήσαμε μία απεργιακή επιτροπή". Ηγέτης ήταν ο Γκούρεβιτς, ο άλλοτε διπλωμάτης.

Τό πρωί στις 23 Ιουλίου, συνεχίζει ο Νόμπλ, οι κρατούμενοι τού στρατόπεδου 3 ανάλαβαν εργασία... αλλά τό μεσημέρι οι νεοφερμένοι από τό στρατόπεδο Καραγκάντα αρνήθηκαν νά μπούνε στις στοές εκτός άν τούς έδιναν στολές εργασίας. Οι αποθήκες όμως ήταν άδειες. Όλοι παρακινήθηκαν από τό παράδειγμα τών ανταρτών τής Καραγκάντα και αρνήθηκαν νά αναλάβουν εργασία.

"Τά αιτήματά μας ήταν απλά: Απόλυση όλων εκείνων που έχουν παραμείνει φυλακισμένοι μέχρι 10 χρόνια και πλέον" για τούς υπόλοιπους οι αρχές πρέπει νά επανεξετάσουν τούς φακέλους τους, νά απολύσουν τούς αθώους και νά μειώσουν τίς ποινές τών υπόλοιπων. Διαφορετικά, είπαμε, δέν νά εξαγάγουμε άνθρακα για τό Λένινγκραντ".

"30 πρόσωπα τής Καραγκάντα που είχαν υποκινήσει τήν απεργία, κλείστηκαν στή φυλακή τού στρατόπεδου, συνεχίζει ο Νόμπλ. Αμέσως δυό χιλιάδες από μάς, μέ επικεφαλής τόν Γκούρεβιτς και τήν απεργιακή επιτροπή, εξορμήσαμε πρός τίς φυλακές. Ο ταγματάρχης τής *MVD* Τσεβτσένκο, διοικητής τού στρατόπεδου και ο λοχαγός Μπούϊκοφ προσπάθησαν νά μάς καθησυχάσουν, αλλά φωνάζαμε υπέρ τής απόλυσης τών κρατούμενων από τήν Καραγκάντα".

Σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τού Νόμπλ, οι φυλακισμένοι από τήν Καραγκάντα τελικά ανάτρεψαν τρεις μεθυσμένους φρουρούς και διέφυγαν. Ένας υπολοχαγός τής *MVD* διέταξε πύρ. "Διήρκεσε 20 δευτερόλεπτα" όταν τέλειωσε δεκαπέντε άτομα ήταν ξαπλωμέ-

να στο έδαφος. Δυό ήταν νεκροί. Μας έπιασε μανία. Αμέσως ο Γκούρεβιτς και τό πλήθος έγιναν κύριοι τού στρατόπεδου. Ο Τσεβτσένκο, ο Μπούϊκοφ, οι φρουροί και άλλοι υπεύθυνοι διώχθηκαν από τό στρατόπεδο. Ο Γκούρεβιτς προχώρησε πρός τήν κύρια πύλη και – ατενίζοντας τίς στραμμένες κάνες εκατοντάδων όπλων – ανακοίνωσε ότι από αυτή τή στιγμή τό στρατόπεδο ήταν υπό τόν έλεγχο τών φυλακισμένων.

“Η απεργιακή επιτροπή οργάνωσε πλήρως τούς 4.500 ανθρώπους στο στρατόπεδο 3. Δέν βγήκε ούτε ένα κομμάτι άνθρακα από τό ανθρακωρυχείο. Η πειθαρχία υπήρξε πλήρης... Όχι πολύ ώρα μετά τούς πυροβολισμούς, υψώσαμε τή σημαία μας – μιá κόκκινη σημαία πλαισιωμένη από μιá μαύρη κορδέλα σέ ένδειξη πένθους γιά τούς δυό μας συντρόφους – μεσίστια. Δέκα λεπτά αργότερα πάνω από τό σταθμό παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, στήν άλλη πλευρά τού λόφου, υψώθηκε μιá άλλη μαυροκόκκινη σημαία, όμοια μέ τή δική μας. Τό ίδιο συνέβηκε και στα ανθρακωρυχεία 7 και 10. Τέλος, όσο τό μάτι έβλεπε μακριά, η νέα μαυροκόκκινη σημαία τών απελευθερωθέντων δούλων αντικατέστησε τήν κομμουνιστική σημαία σ’ ολόκληρη τή Βορκούτα”.

Σύμφωνα μέ τήν αφήγηση τής Γκέρλαντ, “απεργιακές επιτροπές και όργανα τάξης συστάθηκαν και χιλιάδες προκηρύξεις γράφτηκαν μέ τό χέρι. Ζητούσαν τήν απελευθέρωση όλων τών φυλακισμένων που εκούσια βέβαια θά μπορούσαν νά αναλάβουν τήν υποχρέωση νά παραμείνουν σάν ελεύθεροι εργάτες στήν περιοχή γιά πέντε χρόνια ακόμα. Στίς 20 Ιουλίου 1953, 7 χιλιάδες κρατούμενοι αρνήθηκαν νά δουλέψουν στο

πρώτο ανθρακωρυχείο. Στις 23 Ιουλίου, 25 ανθρακωρυχεία έμειναν αδρανή". "Λίγο μετά την έναρξη της απεργίας, συνεχίζει ο Σκόλμερ, η διοίκηση του στρατόπεδου ανάγγειλε ορισμένες μεταρρυθμίσεις (βλ. σ. 20).

Η Γκέρλαντ προσθέτει ότι όταν οι αξιωματικοί της *MVD*, με επικεφαλής τον στρατηγό Μασλενικόφ, έφθασαν αεροπορικώς από τη Μόσχα, "στην αρχή μιλήσανε στους αντιπρόσωπους των φυλακισμένων με πατρική καλωσύνη. Όταν οι φυλακισμένοι δέν υπέκυψαν, ο τόνος τους άλλαξε και έγινε απειλητικός".

Στό μεταξύ γύρω από τό πολιορκημένο στρατόπεδο 3, σύμφωνα με τον Νόμπλ, "αναπτύχθηκαν 300 στρατιώτες σέ νεοανοιχθέντα χαρακώματα. Παρακολουθούσαμε την τοποθέτηση των πολυβόλων και των όλμων. Στις 6 π.μ. ο λοχαγός Μπουϊκόφ ζήτησε την άδεια νά μπει στό στρατόπεδο και νά μάς μιλήσει. Διάβασε μιά διαταγή του στρατηγού Ντερεβιάνκο. Η αμοιβή τριπλασιαζόμενη θά έφθανε τά 300 ρούβλια τό μήνα, τά σίδερα θά αφαιρούνταν από τά παράθυρα, δέν θά φέραμε πλέον τούς αριθμούς δούλων πάνω στά ρούχα μας, τά παραπήγματα δέν θά κλειδώνονταν τό βράδυ".

"Στις 27 Ιουλίου ο Ντερεβιάνκο και ο Υπουργός Εσωτερικών της τοπικής δημοκρατίας ήλθαν για νά μάς μιλήσουν. Πήγαιναν από τη μιά ομάδα στην άλλη λέγοντάς μας μ' έναν ανήσυχο και πατρικό τόνο: "Δέ νομίζετε ότι καλύτερα θά είναι νά αρχίσετε ξανά την παραγωγή;"

"Στις 29 Ιουλίου, κατά τον Νόμπλ, ο Μασλενικόφ επέτρεψε στους απεργούς νά συγκεντρωθούν στό ποδοσφαιρικό γήπεδο και τούς παρότρυνε νά μιλήσουν.

Ένας πρώην καθηγητής ιστορίας στο Λένινγκραντ άρχισε. Αναφέρθηκε στην ιστορία των δούλων και παρομοίασε τη μοίρα μας με τη δική τους. "Ποτέ στην παγκόσμια ιστορία δεν έγινε τόσο σκληρή μεταχείριση δούλων όπως στη Σοβιετική Ένωση". Ο ένας ομιλητής μετά τον άλλο συνέχισαν σ' αυτό τον τόνο. "Ο Μασλενικόφ δέ μίλησε εκτός από λίγα λεπτά για να προειδοποιήσει: "Μήν ξεχνάτε ότι βρίζετε τη μεγάλη Σοβιετική Ένωση".

"Τήν 1η Αυγούστου η *MVD* άρχισε να κάμπει την απεργία, κινούμενη με περίσκεψη από ανθρακωρυχείο σέ ανθρακωρυχείο. Ένας συνδυασμός πειθούς και απειλών άρχισαν να φέρνουν αποτελέσματα. Όταν οι εργάτες του ανθρακωρυχείου 29 αρνήθηκαν να υπακούσουν στις διαταγές του Μασλενικόφ να επιστρέψουν στις στοές, τα στρατεύματα της *MVD* άνοιξαν πυρ. Ο Νόμπλ ισχυρίζεται ότι σκοτώθηκαν 110 και ότι τραυματίστηκαν 500. Επίσης ισχυρίζεται ότι "300 άτομα, περιλαμβανομένων και των απεργιακών επιτροπών όλων των στρατόπεδων, εκτελέστηκαν. Δεν είδαμε ξανά τον Γκούρεβιτς ή τους ήρωες που μίλησαν εξ ονόματός μας στο γήπεδο ποδόσφαιρου στον Μασλενικόφ".

"Δέν θα μπορούσα να φανταστώ, συμπεραίνει ο Σκόλμερ, ότι στην πατρίδα του προλεταριάτου θα έβλεπα μιá γνήσια απεργία, οργανωμένη από χιλιάδες ανθρώπους, μιá απεργία με συνθήματα, απεργιακές επιτροπές και προκηρύξεις".

Από τό βιβλίο του Ανατόλ Σούμπ "Τό Εργατικό Κίνημα
στή Ρώσικη Αυτοκρατορία".

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΒΟΡΚΟΥΤΑ

Τριαντατρείς μόνο μέρες μετά την Εργατική Εξέγερση της 17 Ιούνη 1953 στην Αν. Γερμανία, ξέσπασε μία εξέγερση στά στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας της ΕΣΣΔ στη Βορκούτα. Η εξέγερση αυτή που εκδηλώθηκε με τη μορφή της άρνησης εκτέλεσης εργασίας, φθάνοντας σε μία περίπτωση ως την κατάληψη ενός στρατοπέδου, αποτελεί ένα σταθμό στην ιστορία του κινήματος των φυλακισμένων αλλά και του επαναστατικού κινήματος γενικότερα. Μετά τα λόγια του κομμουνιστή κατάδικου Δρ. Σόλμερ: "Δέν θά μπορούσα να φανταστώ ότι στην πατρίδα του προλεταριάτου θά έβλεπα μία γνήσια απεργία, οργανωμένη από χιλιάδες ανθρώπους, μία απεργία με συνθήματα, απεργιακές επιτροπές και προκηρύξεις".